

Enabling Archaeology

Datum: 23 mei 20

Betreft: Gespreksnotitie Publieksbereik in Participatie in de archeologie

Inleiding

Vanuit de vraag van RCE om na te denken over de mogelijkheden voor publieksbereik en participatie in de archeologie, levert *Enabling Archeologie* graag een bijdrage.

Aanleiding van de uitvraag vormt het recente advies van de Raad voor Cultuur *Archeologie bij de tijd* en het voornemen van Nederland om het Verdrag van Faro te ondertekenen.

Vragen die we willen helpen beantwoorden zijn:

- Hoe kunnen we met elkaar vorm geven aan de ambities die uit dit advies en verdrag spreken?
- Wat is er al en wat zou kunnen?
- Wat ligt binnen handbereik en wat ligt misschien nog wat verder weg?

Met de beantwoording van de deze vragen probeert RCE samen met het werkveld invulling te geven aan de volgende ambities:

1. De samenleving meer betrekken bij de Malta-archeologie
2. Publieksbereik en participatie als basisvoorziening inrichten (ook los van Malta)
3. Een leeromgeving organiseren

Enabling Archeologie denkt met de eigen doelstellingen en ontplooiende en nog te ontplooiende activiteiten een meerwaarde in dit gesprek te kunnen leveren.

Enabling Archeologie

In februari 2020 is een groep gelijkgestemde archeologen voor het eerst samen gekomen om kennis uit te wisselen en de mogelijkheden binnen inclusie en diversiteit in Archeologie te bespreken. De sessie resulteerde in verschillende ideeën en actiepunten, zoals het opzetten van een roadshow, het koppelen van meerdere inclusiviteitsthema's, het koppelen van elke actie en elk evenement en het opvragen van best practices. We zetten in op welzijn in, voor en door archeologie. Inmiddels, ruim 2 jaar verder, is de groep gegroeid en hebben we met elkaar al een aantal leuke sessies en lezingen mogen organiseren en timmeren we hard verder aan de weg om de archeologie breder toegankelijk te maken en te faciliteren in een archeologie voor iedereen, waarin iedereen kan bijdragen en iedereen zich welkom en prettig voelt.

Waar staat Enabling Archeologie voor?

(<https://www.facebook.com/groups/801893570653926/>

<https://www.linkedin.com/company/enabling-archeologie/>)

Archeologie is van iedereen en voor iedereen. Diversiteit is de basis om te kunnen participeren in archeologie, van een zo breed mogelijk publiek. Ook spelen archeologie en erfgoed een rol in bijvoorbeeld de sustainable development goals, de door de VN geformuleerde, wereldwijde doelstellingen voor duurzame ontwikkeling. Zo draagt archeologie ook bij aan het welzijn van de samenleving, maar wordt er ook gevraagd om het publiek en de archeologie met elkaar te laten samenwerken. Om dit te kunnen laten slagen, is het belangrijk dat iedereen bij archeologie en erfgoed wordt betrokken én zich erbij betrokken voelt. Want... Archeologie is van iedereen en voor iedereen, toch?

Enabling Archaeology

Wat biedt Enabling Archeologie?

- opstapjes om diverser en inclusiever te zijn als branche, bewustwording op dat gebied te vergroten en in te zetten binnen de driehoek: onderwijs-werkveld-publiek
- het doorbreken van de status-quo van het automatisch zien van archeologie als slechts een onderdeel van de bouwsector, en terughoudendheid doorbreken om zelfs maar na te denken over meer inclusief worden (omdat tijdsdruk/ geld altijd een excuus is)
- Hands-on tools en tips en trucs
- bewustwording creëren bij bedrijven/archeologen etc. Plus bewustwording van financieringsmogelijkheden etc.
- succesverhalen vertellen om te laten zien hoe het pragmatisch mogelijk is om een inclusief werkveld/publiek te creëren en wat de voordelen zijn
- Mensen (managers, decanen, docenten etc.) helpen de stap te maken van bewustwording naar daadwerkelijke toegankelijkheid door toegankelijkheidsopties aan te leren die vaak over het hoofd worden gezien
- dekolonisering van het onderwijsprogramma, en de verhalen die we breder vertellen in erfgoed.
- Werk/co-creatie sessies waarin archeologen in aanraking komen met methoden om meer divers te zijn
- waarde zichtbaar helpen maken die archeologie/erfgoed heeft voor het verbeteren van de (geestelijke) gezondheid
- duidelijk maken welke waarden inclusiviteit en diversiteit brengen bij het interpreteren van het verleden en het hebben van een meer diverse werkomgeving (team)
- Begrip creëren voor elkaar als persoon of als (culturele) groep

Toekomstvisie (Lange Termijn)

Zichtbaarheid creëren en betrokkenheid van de lokale bevolking en de maatschappij genereren is essentieel voor het voortbestaan van de archeologie. We kunnen als archeologen een verschil maken in de maatschappij. Daarom is het noodzakelijk het erfgoed in een maatschappelijk context te plaatsen en als onderdeel van een ontwikkelings- of transformatieproces op te nemen. Relevantie van de archeologie is hierin één-op-één te verbinden met (inter)nationale verdragen die de toegankelijkheid en culturele rechten waarborgen, die ook een plek dienen te krijgen in ons bestel. Denk aan VN Handicapverdrag en de Europese toegankelijkheidswet, maar ook verdragen voor genderinclusie. Participatie is een belangrijk onderdeel in dat proces. Participatie zonder na te denken over inclusie, is als een huis zonder dak: niet af.

Inclusiviteit binnen een participatieproces betreft zowel het proces zelf als de uitkomst van dat proces. We kijken vaak naar de mate waarin het proces inclusief is; zijn alle burgers in staat gesteld te participeren, zijn tijdens de bijeenkomsten verschillende perspectieven aan de orde geweest, zijn werkvormen gekozen die ruimte bieden voor verschillende groepen, en mochten participanten de aanpak ter discussie stellen? Inclusiviteit heeft echter ook betrekking op de uitkomsten. Nu is het vaak dat de uitkomsten van participatie gunstiger uitpakken voor de participanten dan voor de non-participanten. Het is belangrijk inclusiviteit ook op de uitkomst te betrekken zodat daarin recht wordt gedaan aan de waarden, belangen en perspectieven van diverse groepen die niet participeren. Proces en uitkomst hebben een nauwe relatie met elkaar. Een inclusief proces is geen garantie voor een inclusieve

Enabling Archaeology

uitkomst, maar komt de totstandkoming van een inclusieve uitkomst wel ten goede. (<https://www.kennisknooppuntparticipatie.nl>)

Archeologie als gereedschap in maatschappelijke vraagstukken

In bijvoorbeeld het VK wordt meer ingestoken op archeologie als gereedschap om maatschappelijke vraagstukken het hoofd te bieden. Archeologie wordt ingezet voor projecten met PTSS patiënten, mensen met dementie, in projecten met achterstandswijken. De maatschappelijke relevantie wordt daar veel meer beleefd. Samenwerking met experts en stakeholders uit het maatschappelijke veld is daarin bijzonder waardevol. Daarnaast is ook de inzet van het publiek, gefaciliteerd in hun contact met archeologen, van groot belang. Zeker wanneer zij zelf een idee hebben om archeologie te gebruiken ter versteviging van een (kwetsbare) groep binnen de samenleving. In dit soort samenwerkingen moeten we 'bouwen aan vertrouwen'.

Wat heeft de Nederlandse archeologie hier nog in nodig?

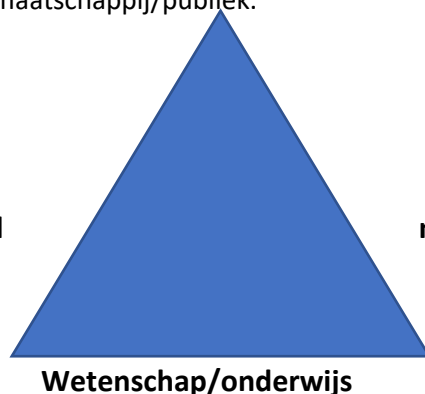
- Relevantie archeologie (waar doen we het voor, wat heeft men er aan)
Dit is een discussie die we onderling nog moeten voeren, samen met partijen buiten de archeologie. Het draait om wat wie hoe nalaat: authenticiteit, autonomie en nalatenschap. Daar heeft inclusiviteit zeer zeker een plek in.
- Eenheid in verscheidenheid => regionaal wordt nationaal, wordt internationaal
Archeologen moeten niet alles zelf willen doen, maar de verschillen omarmen van de verschillende stakeholders in maatschappelijke projecten, gebruik maken van elkaars expertise en talenten, kennisuitwisseling en dat niet alleen in de regio, maar ook landelijk en zelfs internationaal. Maak gebruik van kennis in VK, Duitsland, Frankrijk. Zoek elkaar meer op, begin niet direct met 'ja maar in Nederland', of ja maar in mijn gemeente/ streek/bedrijf, maar kijk vooral naar wat we wél kunnen gebruiken.
Maak ook gebruik van mensen die je wellicht in eerste instantie niet zou inzetten, zoals mensen met een ander geslacht, andere kleur, beperking, om zo ook weer meer doelgroepen te kunnen bedienen.

Inclusiviteit/ Diversiteit en de 'veiligheidsdriehoek'

Enabling archeologie is er van overtuigd dat diversiteit en inclusiviteit een plek heeft in het brede scala aan onderwerpen binnen de archeologie. Zeker ook in een erfgoedwet. Inclusiviteit moet dus op meerdere plekken geborgd worden binnen de archeologie om ervoor te zorgen dat dat brede scala bediend kan worden. Onze eigen 'veiligheidsdriehoek' hierin betreft: onderwijs/ wetenschap-
branche/werkveld- maatschappij/publiek.

Branche/werkveld

maatschappij/publiek

Enabling Archaeology

Wat je niet ziet, kun je ook niet zijn. Representatie doet er toe. Zonder representatie ben je je minder bewust van alle mogelijkheden die er voor je open liggen.

- Allereerst moet er breder ingezet worden op een diversere doelgroep die aan de opleiding archeologie start en zich vervolgens ook thuis en welkom voelt. Deze groep zal de opleiding en het curriculum met een andere bril benaderen.
- Vervolgens resulteert dit in een diverser werkveld, waarin ook daar met een andere bril naar het onderzoek wordt gekeken.
- Uiteindelijk zal dit een weerslag vinden in de benadering van het publiek/ de maatschappij. De meer inclusieve archeoloog zal beter weten wat er speelt bij het inclusieve publiek en dus ook een andere benadering meebrengen. Daarnaast zal de maatschappij/ het publiek zich breder vertegenwoordigd voelen, en daarmee meer betrokken.

Vervolgens is de vraag 'Hoe toegankelijk is ons verleden?' een belangrijke pijler, en dit staat aan de basis van iedere vorm van participatie, want als de deur dicht blijkt, wordt binnenkomen en meedoen wel een hele grote opgave.

Ook hier ziet *Enabling archeologie* een gelaagdheid, waar op meerdere niveaus tegelijk een toets op moet worden gedaan en een Plan van Aanpak op kan worden geformuleerd.

1) De toegankelijkheid van erfgoed- en onderwijsinstellingen/musea (denk aan fysieke en mentale veiligheid, maar ook bereikbaarheid (fysiek en economisch), trapjes/ drempels/ liften, toiletten, gegevens over deze faciliteiten die makkelijk beschikbaar zijn en helder geformuleerd, kleurcombinaties voor mensen die kleurenblind zijn, toegankelijk taalgebruik, maar ook; van die leuke filmpjes, audiofragmenten en geluidseffecten die niet worden beleefd door iemand met een auditieve beperking, prikkelvrije exposities of prikkelvrije zones etc., prikkelvrije werkomgeving, lesmateriaal in diverse vormen beschikbaar, code of conduct aanwezig, etc. etc.)

2) Representatie van (omgaan met opgeworpen) beperkingen in het verleden in erfgoedinstellingen/musea (denk aan illustraties, in tekst etc.: middels presentatie 'Voel je je gezien/ gehoord?' Zien we mensen met verschillende huidskleuren? In welke hoedanigheid worden vrouwen afgebeeld? Zijn mensen met een beperking in beeld?)

3) Interpretatie vanuit bijvoorbeeld beperkingsperspectief of diversere culturele/ maatschappelijke achtergronden van objecten uit collectie en onderzoek van erfgoedinstelling/ musea: (Met welke bril kijken we naar onze vondsten en onze sporen? denk aan tuitbekers, loopstokken, ooglapjes, maar ook bijvoorbeeld de hellingen bij tempels van Asklepios etc. Hoe kunnen we studenten archeologie en onderzoekers anders naar hun materiaal laten kijken, bijvoorbeeld : misschien zijn uitstulpingen op een kookpot helemaal niet decoratief, maar bedoeld voor iemand met visuele beperking of zijn bepaalde huisplattegronden uit prehistorie meer geschikt voor mensen die moeilijker bewegen of... verzin het maar! Maar ook: wat voor beeld krijg je als je het zelfde materiaal laat bekijken door mensen met diverse culturele of sociaal/maatschappelijke achtergronden? Het onderzoek kan hier alleen maar rijker van worden)

Investing/ bekostiging

Vaak worden tijdsdruk/ geld en benodigde investeringen opgeworpen als drempel in diversiteit/ inclusie en participatie. Volgens Enabling Archeologie betreft dit echter een benodigde verschuiving

Enabling Archaeology

in denken. Dat kost geen cent. Terug naar de veiligheidsdriehoek: Wie gaat het betalen? We mogen toch hopen dat de werkgever voor werk betaalt. Dat de werkgever iemand met een ander geslacht, andere kleur, beperking, andere geaardheid, andere socio-culturele achtergrond voor hetzelfde werk hetzelfde betaalt. Dit vraagt wellicht om een 'convenant goed opdrachtgeverschap' waarin we dergelijke afspraken branche-breed met elkaar bekrachtigen, om meer veiligheid en vertrouwen te genereren.

Wie investeert hierin? We mogen aannemen het educatieve systeem waarin deze ontwikkeling gezien wordt en daarom het curriculum anders inricht. Deze ontwikkeling is al gaande, al zijn daarin nog behoorlijk wat stappen te zetten (<http://www.mikoflohr.org/blog/>). We gaan er toch niet vanuit dat de 'diverse' student meer begeleiding nodig heeft dan de huidige doorsnee archeologiestudent, het allemaal minder goed begrijpt tijdens de opleiding? Een nieuwe scope om je wetenschap in te plaatsen hoeft, wederom, geen cent te kosten, enkel een verschuiving in gedachtegoed. De stappen om hier te komen, zijn niet alleen voor 'speciale' studenten gunstig, maar worden door alle studenten als prettig ervaren en ook hun leerweg verbetert (het sociale model). En wijzelf investeren. Wij willen ons ontwikkelen, groeien in ons gedachtegoed, leren. Wie niet?

En dan de derde zijde van de driehoek: de maatschappij/publiek. Dit mogen we vanuit de archeologie wel eens breder bekijken. We hoeven als branche maar aan te schuiven bij programma's die in het sociale domein al zijn opgezet, we hoeven het wiel niet eens uit te vinden, slechts meedoen. We doen al eeuwen aan publieksbereik, daar gaat al geld in zitten. Je hoeft het alleen maar anders te doen. En de pay-off is maatschappelijke relevantie. Wat ons behoorlijk waardevol lijkt, juist in een op handen zijnde economische crisis. Als je niet meer relevant bent, als onze samenleving je niet meer relevant vindt, dan stoppen de inkomsten. En daar zit uiteindelijk toch ons verdienmodel.

Vragen ter voorbereiding op de werksessie

Deze vragen zijn voortgekomen uit de gesprekken die tot nu toe over het Advies van de Raad voor Cultuur en over Faro zijn gevoerd in en met het veld.

T.a.v. de ambitie:

De samenleving meer betrekken bij de Malta-archeologie

1a. Publieksbereik en participatie in Malta-archeologie als verplichting voor certificaathouder (uitvoerder archeologisch onderzoek/schrijver PVE)

De Raad voor Cultuur geeft in haar advies een concreet voorstel voor publieksbereik en participatie.

Ze stelt voor om publieksbereik en participatie toe te voegen aan de verplichtingen van een certificaathouder zodat het een standaard onderdeel wordt van het Programma van Eisen.

Hoe kijkt u naar dit voorstel? Wat zijn volgens u de sterke en minder sterke kanten van dit voorstel?.

Is dit voorstel werkbaar voor uw achterban? Zo niet, aan welke voorwaarden moet worden voldaan om het wel werkbaar te maken?

Wordt met dit voorstel een groter publieksbereik en een actievere participatie van inwoners bereikt?

Allereerst moeten we het met elkaar hebben over welke inwoners, welk publiek, wie bedoelen we? Meer inkadering en minder vrijblijvendheid is zeker van belang, al kun je participatie niet afdwingen, alles wat een verplichte afvink-activiteit wordt, gaat zagen aan de poten van het doel: betrokkenheid

Enabling Archaeology

genereren. Beter kun je de voorwaarden waaraan publieksbereik en participatie moeten voldoen formuleren. En zoek de samenwerking op met andere stakeholders buiten de archeologie om dit vorm te geven. Niet ieder project leent zich hiervoor en niet iedere archeoloog is geschikt om dit op te pakken. Faciliteer bottom-up initiatieven, maak het aantrekkelijk om op te pakken voor alle partijen.

1b. Selectief kiezen voor publieksbereik en participatie in de Malta-archeologie

Een aantal van u heeft aangegeven te zoeken naar een vorm die meer flexibiliteit biedt om bijvoorbeeld aan te sluiten bij de mogelijkheden ter plekke en lokale interesses. Men wil zelf een afweging kunnen maken om niet, een beetje of sterk in te zetten op publieksbereik of participatie. Niet gericht op kwantiteit, maar op kwaliteit.

Wat is uw mening over dit scenario?

Hoe zou dit scenario er in de praktijk uit kunnen zien?

Wat zijn de sterke, minder sterke en eventueel zwakke kanten van dit scenario?

Wat zijn de effecten van dit voorstel op publieksbereik en participatie?

Dit klinkt al haalbaarder en minder geforceerd al is volledige vrijblijvendheid ook niet wenselijk, wellicht is een percentage van het jaarlijkse werk in de regio haalbaar, waar vervolgens wel een ‘loket’ voor beschikbaar moet zijn om het netwerk aan stakeholders, financieringsmogelijkheden en *best practices* met elkaar te verbinden.

1c. Rolverdeling

Een aantal van u heeft aangegeven dat publieksbereik en participatie in de Malta-archeologie eigenlijk om een andere rolverdeling vraagt tussen de verschillende betrokkenen.

Bent u het hiermee eens? Zo ja wat zou er moeten veranderen?

Is er een rol weggelegd voor partijen die nu (formeel) nog niet betrokken zijn bij de Malta-archeologie (maar bijvoorbeeld wel bij publieksbereik of participatie)? Zo ja, welke en waarom?

Bewustwording moet veranderen, mindset, maar ook moeten verantwoordelijkheden beter binnen brede samenwerkingen belegd. Zie ‘de veiligheidsdriehoek’, maar ook de voorbeelden van samenwerking met stakeholders in het sociaal-maatschappelijk domein en denk ook aan ervaringsdeskundigen en belangenorganisaties zoals veteranenvereniging of IederIn.

1d. Financiering van publieksbereik en participatie

Publieksbereik en participatie in de Malta-archeologie kost geld.

Wie zou deze kosten moeten dragen? En waarom?

Zoals gezegd, de echte participatie zou niet per se een enorme kostenpost moeten zijn, echter voor specifieke projecten kunnen we aanschuiven bij initiatieven die al bestaan binnen de maatschappij, in een gemeente. Veel initiatieven zijn opgepakt binnen bestaande verdragen zoals het VN Handicapverdrag en de Europese toegankelijkheidswet (zeker bij overheidsinstellingen). Maar denk ook aan internationale initiatieven zoals ‘Gender in Culture’, een initiatief van het European Institute for Gender Equality (<https://eige.europa.eu/publications/gender-culture>). Er zijn diverse subsidies voor participatie en ook diverse fondsen zijn voor erfgoedparticipatie beschikbaar, zowel lokaal,

Enabling Archaeology

regionaal, nationaal als internationaal. Deze moeten echter beter vindbaar zijn, ook hierin zou een 'loket' kunnen faciliteren. Als de participatie leidt tot een fysieke uiting, bijvoorbeeld een aanpassing in een straatpatroon of ontwerp van een gebouw, dan is het in het voordeel van de projectontwikkelaar en kan deze ook matchen in de kosten, dit levert voor de projectontwikkelaar een meerwaarde op en goodwill vanuit de samenleving, dus daar kan prima iets tegenover staan (en dit heeft weer alles met positieve/ constructieve communicatie vanuit onze beroepsgroep te maken)

T.a.v. de ambitie:

Publieksbereik en participatie als basisvoorziening

2.a Mogelijkheden buiten de Malta-archeologie

Is er aanleiding om ook buiten de Malta-archeologie publieksbereik en participatie in de archeologie te vergroten? Bijvoorbeeld voor educatieve doeleinden, voor ondersteuning van of samenwerking met burgerinitiatieven, of om met archeologische activiteiten andere maatschappelijke doelen te dienen?

Zo ja, welke bestaande initiatieven, (vrijwilligers)organisaties of voorzieningen kunnen hiervoor worden ingezet? Zijn er daarnaast extra voorzieningen nodig?

Zeer zeker, zoals eerder aangegeven zijn participatie/ diversiteit en inclusiviteit zaken die in het hele brede scala van archeologie aan bod moeten komen. De 'usual suspect' als AWN en SAP, ArcheoHotspots . 'vriendenvanverenigingen' van diverse musea en de diverse heemkundekringen, erfgoedopleidingen, maar veel breder veteranenvereniging, LederIn, lotgenotenverenigingen, buurthuizen, wijkverenigingen, sociaal-maatschappelijk werk, jeugdzorg, noem maar op! Maar kijk ook buiten de grenzen (bijvoorbeeld https://socialprescribingacademy.org.uk/archaeology_on_prescription/).

2b. Relatie met Malta

Zouden de initiatieven, (vrijwilligers)organisaties of voorzieningen ook een bijdrage kunnen leveren aan publieksbereik en participatie binnen de Malta-archeologie? Zo ja hoe en onder welke voorwaarden?

Zeker, in het stuk hierboven al de meerwaarde voor onderzoek geschetst, naar onderzoek en informatie kijken door een andere bril werkt en geeft bredere mogelijkheden voor interpretatie. We zijn veel te krampachtig rond het meedenken en meewerken in onderzoek, er zijn vele voorbeelden uit het buitenland waar participatie prima vorm gegeven kan worden. Kaders bepaalt ieder op eigen expertise, communicatie hierover is de sleutel .

T.a.v. de ambitie:

Leeromgeving organiseren

3. Een aantal van u heeft aangegeven ervaringen te willen uitwisselen en best practices te willen delen. Ook zijn er vragen over de effecten van participatie. De Raad voor Cultuur adviseert om een landelijke voorziening te treffen: een organisatie met visie en expertise, die in lokale projecten advies op maat kan geven over hoe mensen in die specifieke omgeving bij archeologie betrokken kunnen worden en bijscholingsactiviteiten organiseert op het gebied van

Enabling Archaeology

publieksbereik en participatie.

Is hier behoefte aan? Zo ja, waar moet een dergelijke voorziening aan voldoen

Jazeker , en hierin kan Enabling Archeologie prima faciliteren: één plek, zowel digitaal als fysiek, waar we partijen binnen het archeologisch domein maar ook daarbuiten stimuleren gebruik te maken van het potentieel dat archeologie biedt. Een plek waar archeologen op weg geholpen kunnen worden, maar waar ook het publiek in contact kan worden gebracht met die archeologen, wanneer zij zelf een idee hebben om archeologie te gebruiken ter versteviging van een (kwetsbare) groep binnen de samenleving. Een plek waar de experts uit het sociale domein hun expertise met archeologen delen en andersom. Een centraal punt, kenniscentrum, waar alle bronnen, handleidingen, best practices, subsidiemogelijkheden, informatie over fondsen, blauwdrukken etc. zijn samen gebracht, een plek waar het (internationale) netwerk goed in kaart is en stakeholders met elkaar in contact kunnen komen, waar kennissessies, workshops, adviesgesprekken en intervisie worden aangeboden op reguliere basis , maar ook in maatwerkbehoefte wordt voorzien.